

„Parkőr”¹

(A képen a Parkőrt „rendezem” gimnazistákkal,
1999-ben, egy budapesti szakmai konferencián)

(in: GABNAI Katalin: Drámajátékok – bevezetés a drámapedagógiába
Helikon Kiadó, 1999 – 276.o)

Csoport: 7. – 8. osztályosok vagy 9.-es középiskolások. Az óra nem kíván túl sok drámabeli jártasságot.

Körülmények:

tér: osztályterem félrehúzott padokkal

idő: egy tanóra (*de ideálisabb a 2x45 perc !*)

eszközök: CD-lejátszó, csomagolópapír íróeszközökkel, két szék, kalap baseball- sapka, versek példányai

Tanulási terület: A határokon túli – vajdasági - magyar irodalom, Fehér Ferenc versei (és Miroslav Antic – fordítása*). Emberi alaphelyzetek átélése, az azokról való gondolkodás. Asszociatív készség, szóbeli és írásbeli kifejezőkészség fejlesztése.

(* A verseket a vajdasági barátaim által adott, az ottani tanterv kínálatát tartalmazó tankönyvekből választottam ki.)

Téma: Egy kisvárosban élő parkőr jelene, múltja és jövője.

Fókusz: Miért lett a parkőr ilyen hallgatag, várakozó ember?

¹ TÖRÖK László: Parkőr Drámapedagógiai Magazin - különszám '99 32-34.

1. RÁHANGOLÁS

*(A vajdasági irodalom tananyag egyik verséből – amely önmaga is megérdemelne egy drámaórát * – most kifejezetten a bemelegítés, a ráhangolódás érdekében emelünk ki egy részletet !*

**MEGJEGYZÉS: Később valóban megérdemelte az Antic-vers az önállóságot. Megtalálható a Drámafoglalkozások gyerekeknek, fiataloknak című kötetben – Magyar Művelődési Intézet Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest)*

Mozgás-stop

Miro Antic verscíme szinte kínálja a helyzetjátékot. Színhelyet, szereplőket nevez meg: ”Diáksétány” Zenére induljunk el a rendelkezésünkre álló térben! A zenei szünetek alatt maradjunk mozdulatlanok, új és újabb instrukciók hangzanak el, az azok meghatározta **szituáció szerint mozogjunk**, létezzünk a térben! Pl.: hétfő reggel van, az az undok hétfő reggel; a sétányon állandóan csak szívünk választottját lessük lopva-titokban; hip-hop-os táncosok vagyunk, vállunkon bömbölő magnóval stb.

(Az instrukcióadás jogát-lehetőségét felkínálhatjuk a játékosoknak is. Ezzel átadjuk a hatalmat a játék felett, s kreatív önállóságukkal együtt fejleszthetjük szituatív érzékenységüket is!)

Narráció

(Az utolsó mozgás-stop után) A diáksétányon korzózókat régóta figyeli valaki. Egy ablakból kihajolva, egy padon üldögélve, közöttük járkálva ... Egy idősödő úr. A költő. Érzékeli a diákcsapatot, figyeli őket és tűnődik. *(A tanár a mozdulatlanul álló diákok között járkálva felolvassa a versrészletet Miroslav Antic Diáksétány c. hosszabb lélegzetű költeményéből)*

Itt darvadoznak már kora este,
fontoskodóan, mint soha máskor,
ballagnak furcsán, megmerevedve,

oda és vissza, ki tudja hányszor.

Ödöng a tarka esteli falka
ezernyi mici- és franciasapka
egyazon nyájnak ezernyi arca ...

Megakad itt-ott valamely szempár,
amott kuncogás, csacsogó szavak...
Magamban hányszor megkérdézem már
mit keres itt e diákcsoport ?

Nézőpontváltás; szöveges improvizáció

A költői kérdésre („Mit keres itt e diákcsoport ?,) sokféle válasz adható. Maguk a játékosok fogalmazzák meg ezeket! A tér két pólusára baseball-sapkát ill. egy hagyományos, öreguras kalapot teszünk. A kellékek egyértelműen jelzik a két nemzedék **nézőpontját**, amelyekből megszülethetnek a – dacos, piszkálódós, érzelgős, őszinte, lázadó, kioktató, vallomásos stb. – **szöveges rögtönzések** a sétányon éppen áthaladók, ott lévők szemszögéből. Egy játékos többször is szerepbe léphet, bármelyik oldalon, a fejrevaló felvételével. *(A tanár is játsszon! Adjon modellt, segítsen megteremteni a pillanat hitelét ! A nemzedéki nézőpontokból elhangzó mondatokat kicsit elvarratlanul hagyjuk, hogy rá tudjunk fókuszálni a város egyik érdekes figurájára.)*

2. ISMERKEDÉS A SZÖVEGGEL

(Egy olyan vers feldolgozását kínáljuk erre a foglalkozásra, amelyben – megítélésünk szerint – sok rejtett drámaiság van, leginkább talán a várakozás örök toposzáé. A róluk szóló tanári magyarázat, előadás, értelmezés helyett a diákok számára próbálunk olyan tanulási helyzeteket teremteni, amelyekben ők maguk értelmezhetik a parkőr alakját, figuráját, sorsát.)
(A tanár felolvassa a verset.)

Fehér Ferenc: Parkőr

Rég falverő volt. Meggömbült a dologban,
Végül is itt kellett meghúzódnia.
Messze, bányában van egy mérnök fia,
De családos: támaszt hogy reméljen onnan ?

Ősz manó. Jár, hajlong az avarban.
Ha szél mulat, gondosan fölsepri a
Fák filléreit. Abban sohsincs hiba ...
Olykor fölneszel: ni, harkály csőre koppan!

Tán beszélni is elfelejtett. Csak mormog.
Mást nem hall, csak a közeli harangot.
A távolban tetők, antenna tornyok ...

Valamit vár, vár. Naphosszat barangol a
Vén, nyikorgó fák közt, s nem jut ki soha.
Fogoly. Ő a kisváros Robinzona

(A felolvasás után tisztázzuk, érthető-e minden szó! Az értelmezés során – várhatóan – csak a „falverő” kifejezés okozhat gondot, bár a mai olvasottság mellett a Robinzon-metaphora sem biztos, hogy egyértelmű. Legtöbbször eljut az egyeztetés addig, hogy a parkőr régebben bányász, vájár lehetett. Robinzon kapcsán a magány, az elszigeteltség, a sorshelyzetbe való bezártság a leggyakoribb megfejtések.)

3. SZEREP A FALON

Az ismert kontextusépítő konvenciót alkalmazva állapodjunk meg – a vers hangulatára, apró „súgásaira” , és fantáziánkra támaszkodva – , hogy milyen külső tulajdonságai vannak a versbéli „ősz manó”-nak, a parkőrnek. Ruházatáról, egyéb kellékeiről, arcáról, tekintetéről stb. faggassuk érzékletességre késztetően a diákokat. Az elkészült **rajzot** tegyük arra a székre, a bemelegítés során használt kalappal együtt, „amelyiken” a parkőr szokott üldögélni. *(Sokadik óra utáni tapasztalat lett, hogy a rajz konkrét elkészítése el is hagyható. A fantáziában megképződő alak rajza nem szenved csorbát attól , ha a kontúrjai és a köré írt szavak nem*

láthatóak. Egy székre letett kalap és egy neki támasztott, szöges végű bot néha naturalisztikusabb idéző erővel bírnak a rajznál.)

4. MIMETIKUS JÁTÉK ÉS NARRÁCIÓ

A szöveg újra olvasása után egy hangulathoz illő zenére a parkőr elképzelt testtartását, **járását, mozdulatait** jeleníti meg mindenki. Ahogy halkul a zene, lassulnak a „parkőr” mozdulatai, majd a teljes csendre mindenki leül a földre, jelezve, hogy a „parkőr” éppen elszunyókált egy kicsit.

Narráció: Mostanában a parkőr félálomszerű állapotaiban visszatérő képeket lát. A múltjából jelennek meg ismerős, közeli és kevésbé közeli alakok. A közös ezekben felrémlő alakokban, hogy mindannyian beszélnek hozzá, beszélgetnek vele. *(Az idősík-váltás megajánlásával azt próbálom meg érzékeltetni, hogy a parkőr alakjának a drámaisága talán abban keresendő, hogy változáson (!) ment keresztül. Múltbéli és jelenbéli állapota minőségileg más. A változás okát, az elnémulás folyamatát kutatni, boncolgatni, kutatásra ösztönző drámai iránynak érzem.)*

5. CSOPORTOS SZÖVEGES IMPROVIZÁCIÓ ÉS MEGBESZÉLÉS

Spontán megalakuló párok, kiscsoportok **szöveges jelenetein** keresztül nézzük meg elgondolásainkat arról, milyen viszonyok léteztek a parkőr múltjában akkor, amikor még nem vonatkozott rá a 9. sor megállapítása: „Tán beszélni is elfelejtett., A csoport dönti el, mennyit lép vissza az időben, milyen szereplőket talál ki a parkőr mellé, szerepelteti-e a parkőrt is – ha igen a kalap felvétele jelzi őt – vagy csak a hozzá beszélőket. A csoport dönt a jelenet tartalma, helyszíne, hangulata felől is. A **tanár** csak azt a lehetőséget kéri a játzóktól, hogy adott pillanatban ő is **szerepbe** léphessen, és a rögtönzés részévé válhasson. *(Mert mélyíteni szeretné a csoport által ábrázolt viszonyokat, mert szerepből szeretne hozzátenni valamit a vers mögötteseinek alaposabb megértéséhez ...)* Az is tisztázandó a jelenetek előtt, hogy az elnémulás okával most még nem kell foglalkozni. Természetesen, ha a diákok dramaturgiai érzéke elrejt egy-egy finom szálát a játékba, az nem hiba, sőt ... *(Egy-egy jelenet bemutatása után drámán kívüli értékeléssel rögzítjük, tisztázzuk a látottakat.)*

6. ÚJSÁGHÍR, NAPLÓ, LEVÉLRÉSZLET

Kell legyen valami oka annak, hogy a parkőr – a versből kikereshető és kikeresendő kulcsszavak által is érzékelhető - sorsfordulaton menjen keresztül, hogy „manó”-vá, „naphosszat barangoló” „mormogó”, csak a harangszót meghalló emberré váljon, aki „Tán beszélni is elfelejtett”.

A kiscsoportok olyan **fiktív írásos anyagon** dolgozzanak (pl.: levél – fontos, hogy ki a feladó, ki a címzett! – napló vagy újságcikk stb.), amelyből kiderül, hogy milyen esemény, milyen viszonyváltozás okoz(hat)ta a parkőr befelé fordulását, elmagányosodását. Az egyeztetés, az írásbeli munkák elkészülte után, ha a kiscsoport szükségesnek tartja, előlegezze meg mindazokat az információkat, amelyeket jó tudnunk a felolvasandó szöveg minél egyértelműbb befogadásához. *(A sorsfordulatot érzem itt a leglényegesebb szónak. S ezen keresztül annak a habkönnyű dramaturgiának a cselekvő felülírását, amely naponta kínálja kliséit és instant megoldásait az olcsó sorozatokon függő tanítványinknak. Az írásos munka előtti instrukcióban mindenképpen kiemelem, hogy olyan súlyú dologgal foglalkozzanak, amely valóban elvezethet ehhez az apátiához. Például, ha egy bányarobbanás hírét írják meg egy korabeli újságba, akkor további mélyítést kérek arról, hogy mi tehette még tragikusabbá az eseményt. A parkőr felelőtlensége, figyelmetlensége is közrejátszott a robbanásban, ahol ráadásul egy nagyon jó társa életre szóló sérülést szenvedett?)*

7. BELSŐ HANG, MEGVÁLASZOLATLAN KÉRDÉS

A mindenkori drámafoglalkozások itt és most jellege elénk tár néhány választ a parkőr sorsával kapcsolatban. Korántsem biztos, hogy az igazi, az egyetlen, az egyetlen helyes választ! Szerencsére a drámapedagógia „Megválaszolatlan kérdés” nevű ún. „gondolkodási modellje”² le is veszi vállunkról ezt a poroszos batyut.

A foglalkozás záró mozzanataként azt kérjük a diákoktól, hogy a már ismert zenére újra sétáljanak parkőrként a térben, majd zene-stopra **mondják** ki azt a mondatot, amely a **bennük** – a közös játék hatására – létrejött parkőr-figura mondata, hangos tűnődése. „Valamit vár, vár., Drámai a vers e fél sora, drámai a mód, ahogy a verssel foglalkoztunk, s drámához – tanítási drámához – illő, ahogy befejezzük foglalkozásunkat: cselekedve, nyitottan, teremtetően, megélt tapasztalatokkal gazdagodva.

² KAPOSZI László: Gondolkodási modellek - Norah Morgan és Julia Saxton Teaching drama c. könyve alapján Drámapedagógiai Magazin 1996-os különszám 12 -14.